

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК: 378+78+371.311.1

Мамикіна А.І.

У статті розглянуто проблему індивідуалізації навчання студентів у процесі фортепіанної підготовки. Проаналізовано наукову літературу з означеного питання. Визначено сутність поняття «індивідуалізація навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки». Розглянуто умови реалізації процесу індивідуалізації навчання.

Ключові слова: індивідуалізація, індивідуалізація навчання, виконавсько-домінантні уміння, художньо-педагогічна інтерпретація, професійний саморозвиток.

Мамыкина А.И.

В статье рассмотрена проблема индивидуализации обучения студентов в процессе фортепианной подготовки. Проанализирована научная литература по данному вопросу. Определена сущность понятия «индивидуализация обучения будущих учителей музыкального искусства в процессе фортепианной подготовки». Рассмотрены условия реализации процесса индивидуализации обучения.

Ключевые слова: индивидуализация, индивидуализация обучения, исполнительско-доминантные умения, художественно-педагогическая интерпретация, профессиональное саморазвитие.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE MUSIC TEACHERS TRAINING INDIVIDUALIZATION

Mamykina A. I.

The article deals with the problem of individualization of teaching students in the process of piano training. The scientific literature on this issue has been analyzed. The definition of the term “individualization of teaching in the process of piano training” is given. Pedagogical conditions of the implementation of training individualization process have been considered.

Keywords: individualization, individualization of training, performing abilities, artistic and pedagogical interpretation, professional self-development.

Сучасна вища освіта має бути спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної і професійної підготовки фахівців та всебічний розвиток особистості [3]. У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що метою сучасної освіти стає виховання особистості, здатної до самовизначення, саморозвитку і самоосвіти. У даному контексті готовність вчитися протягом життя стає необхідною умовою успішної професійної діяльності вчителів. Адже здатність до самоосвіти є ключовою

компетентністю майбутніх фахівців, зокрема й учителів музичного мистецтва.

Успішне рішення даного завдання ми вбачаємо в актуалізації індивідуального підходу до студентів, який спрямований на активізацію самопроцесів, як-от: саморозвиток особистості майбутніх фахівців, здатність до самонавчання, самоосвіти протягом всього життя. Виникає необхідність в індивідуалізації процесу навчання, його адаптації до кожного студента з урахуванням унікального ансамблю його індивідуально-психологічних особливостей, професійних якостей, здібностей, інтенцій фахової компетентності, творчого потенціалу.

Слід зазначити, що ідея індивідуалізації осмислювалася з давніх часів філософами Левкіппом і Демокритом в контексті пояснення основоположних питань буття. Всі видатні мислителі минулого (Епікур, Платон, Арістотель) розглядали зазначену ідею та надали їй визначення від механічного, „наочного” характеру до набуття людської індивідуальності. Ідея індивідуалізації навчання, виховання і розвитку особистості була актуальною і за часів середньовіччя, коли кожен учень отримував окреме завдання, виконання якого відповідало набутим знанням та умінням. У XVII-XIX століттях принципи індивідуального підходу здійснювався відомими педагогами – Я.О.Коменським, Дж. Локком, А.Дистервегом. У пошуках оптимальних шляхів розвитку особистості педагоги-дослідники приділяли значну увагу реальній людині, якій притаманні певні природні властивості. Значний внесок у розробку проблеми індивідуалізації зробили відомі педагоги другої половини XIX століття (К.Д.Ушинський, Л. Українка), які розглядали питання вікових особливостей та їх обліку у навчанні та вихованні, досліджували основні фактори розвитку особистості та роль спадковості серед них. У наші часи проблема індивідуалізації навчання не втратила своєї актуальності.

У психолого-педагогічній літературі індивідуалізація розглядається як засіб підвищення ефективності навчання (В.І.Бондар, Г.А.Буткін, В.І.Гладких, О.Г.Мороз), як система дидактичних засобів (А.А.Кірсанов); як процес формування і розвитку особистості (С.М.Володько, Г.І.Кобернік, І.А.Чуриков, Т.І.Шамова), як виховний метод в навчальному процесі (Г.В. Кумаріна, Т.І.Кутовая), як засіб розвитку спеціальних здібностей (Л.І.Божовіч, В.О.Крутецький, Н.С.Лейтес, О.М.Леонтьев, Н.Г.Морозова, І.В.Сисецький, В.О.Сухомлінський, Б.М.Теплов, Б.Ф.Федорішин, П.М.Якобсон), в контексті самостійної роботи (Е.С.Рабунський, І.Е.Унт). Індивідуалізацію і диференціацію як принципи навчальної діяльності висвітлювали Ю.К.Бабанський, Ю.З.Гільбух, Т.І.Кутовая, Ю.І.Мальованій, Ю.Образцова, В.О.Онішук, В.Ф. Паламарчук, О.Я.Савченко та інші.

У сучасній мистецькій педагогіці індивідуалізація розглядається у різних контекстах: у процесі музично-естетичного виховання (Г.М.Падалка, Н.А.Фоломеева) індивідуально-творчого підходу (С.В.Олійник), як засіб удосконалення музично-фахової підготовки (О.В.Єременко, А.В.Поповіч), виявляється сутність та зміст цього поняття (О.Березовська, Г.А.Лісовська). Окремі аспекти індивідуалізації в процесі фортепіанного навчання висвітлені в методичних працях провідних педагогів-піаністів (Л.А.Баренбойм, Г.М.Гінзбург, Б.О.Міліч, Г.Г.Нейгауз, С.І.Савшинський, Г.М.Ципін та інші). Науковці акцентують увагу на врахуванні індивідуальних особливостей

студентів, зокрема їх музичного мислення, емоційності, розвиненості музично-слухового досвіду в процесі побудови системи індивідуального розвитку студента-піаніста з метою підвищення його виконавської майстерності.

Отже, індивідуалізація навчання є актуальною та важливою проблемою сучасної музично-педагогічної думки. Проблема індивідуалізації навчання особливого значення набуває в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких дисциплін, зокрема – вчителів музичного мистецтва. Разом з тим, залишається невизначеною сутність поняття «індивідуалізація навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки». Адже професія вчителя музики багатогранна і потребує засвоєння широкого спектру музичних компетентностей, зокрема, музично-виконавських. Оволодіння ними відбувається в індивідуально-практичній формі, яка дає можливість педагогу враховувати індивідуальні особливості, здібності студентів, рівень музично-виконавської компетентності, використовувати відповідні адекватні їм методи навчання, які сприятимуть реалізації виконавсько-творчого потенціалу кожного майбутнього фахівця. Але, не зважаючи на те, що індивідуальна форма занять з музично-виконавських дисциплін має значний педагогічний потенціал щодо впровадження принципів індивідуалізації навчання в процес фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, практика свідчить, що досі залишаються не вирішеними питання співтворчості студента і викладача, створення художньо-освітнього середовища, в якому кожний студент реалізує свій особистісний, зокрема, музично-виконавський потенціал.

Тому метою статті є визначення сутності поняття «індивідуалізація навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки» і виявлення оптимальних педагогічних умов реалізації зазначеного феномену.

Поняття «індивідуалізація» активно вивчається в психолого-педагогічних дослідженнях. Так, О.Б.Весна, узагальнюючи наукові дослідження з проблеми індивідуалізації, виокремлює ряд положень, серед яких особливої актуальності в контексті нашої роботи набуває визначення індивідуалізації як реалізації унікальної сутності особистості, її творчого самовираження [2, с.56-58]. І.Е.Унт визначає сутність індивідуалізації як «врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх формах і методах, здійснення принципу індивідуального підходу своєрідних форм і методів» [10, с.8]. До особливостей учнів, на її думку, відносяться загальні та спеціальні розумові здібності, а також навченість (знання, вміння, навички, пізнавальні інтереси) [10, с.31]. На думку А.О.Кірсанова, індивідуалізація є системою виховних і дидактичних засобів, «що відповідають цілям діяльності і реальним пізнавальним можливостям колективу класу, окремих учнів і груп учнів; дозволяють забезпечити навчальну діяльність учня на рівні його потенційних можливостей з урахуванням цілей навчання» [5, с. 138]. В.М.Володько розглядає сутність індивідуалізації як організацію такої системи взаємодії між учасниками процесу, за допомогою яких враховуються і використовуються індивідуальні особливості кожного, плануються перспективи подальшого розвитку, відбувається пошук засобів, які компенсують недоліки і сприяють формуванню особистості [1].

Науковці вважають, що відбувається поступова зміна трактування поняття «індивідуалізація» від позначення та засобу навчання до його визначення як широкої перетворювальної діяльності за освітою людини, позитивній зміні її внутрішнього світу [4, с. 66].

Останнім часом наукові дослідження все більш акцентують гуманістичний контекст названої проблеми, необхідність звертання до внутрішнього світу учня, його індивідуально-психологічних особливостей і його власну участь у процесі свого навчання. Так, А.О.Остапенко вважає індивідуалізацію результатом «внутрішньої педагогічної дії», «сукупністю всіх самопроцесів» (самовизначення, самореалізації, самоактуалізації) [8, с. 152]. Така трактовка індивідуалізації, яка передбачає «включення» самопроцесів студентів щодо використання власних індивідуально-психологічних і професійних особливостей студента, розкриття його потенційних можливостей налаштовує майбутнього фахівця на активну участь як суб'єкта навчального процесу, його самонавчання та більш якісне засвоєння дидактичного матеріалу. Отже, індивідуалізація є багатозначним явищем, мета якого постає у саморозвитку студента.

Особливі специфіки індивідуалізації навчання набуває в процесі інструментальної (фортепіанної) підготовки. Адже процесу саморозвитку студента сприяє пошук власної інтерпретації музичного твору. І тут дуже важливим буде збереження балансу між необхідними рекомендаціями і вказівками викладача та власним «баченням» концепції твору студентом. Такий підхід до навчання, який активізує самопроцеси, дозволяє розкрити всю багатогранність і неповторність індивідуальних особливостей кожного студента, а це в свою чергу впливає на можливості його подальшої професійної самореалізації.

Узагальнюючи висловлене, ми визначаємо індивідуалізацію навчання майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки як процес формування і саморозвитку особистості, який здійснюється на основі врахування індивідуально-психологічних особливостей студента, його здібностей та наявних музично-виконавських компетентностей, через моніторинг динаміки його фахового розвитку з метою коригування форм та методів виконавського опанування музичним твором, що сприяє максимальній реалізації виконавсько-творчого потенціалу майбутнього фахівця та налаштовує його на подальшу самоосвіту.

Розглянемо, за яких педагогічних умов процес індивідуалізації навчання у фаховій музично-інструментальній (фортепіанній) підготовці студентів здійснюватиметься найбільш ефективно. Так, на нашу думку, однією з умов є *створення педагогічної взаємодії на основі виявлення і врахування індивідуально-психологічних особливостей студента (характеру, типу темпераменту, спеціальних здатностей, обдарованості)*. Розглянемо реалізацію вищезазначеної умови на прикладі врахування такої індивідуальної особливості як темперамент студента. Педагогічне спостереження за студентами фортепіанного класу під час індивідуальних занять дозволило припустити наявність моделі індивідуалізації навчання, що залежить від типу темпераменту.

Для визначення типу темпераменту студентів фортепіанного класу ми використовували методіку Г.Айзенка, зокрема тест-опитування НРІ.

Названий тест включав питання, які дозволили виявити психологічну орієнтацію особистості — екстраверт, інтроверт і амбіверт. Результати обстеження засвідчили, що екстравертам властиві здатність до спілкування, імпульсивність, ініціативність. Вони веселі, жваві за характером, не терплять самотності. В процесі фортепіанних занять у таких студентів не завжди виникає прагнення до поглибленого вивчення твору. Як правило вони люблять якнайшвидше змінити музичний репертуар, що вивчають. Але вони завжди активно беруть участь в обговорюванні обраних творів. Таких студентів доцільно залучати до опанування музичним твором через творчу взаємодію з викладачем.

Інтровертам ж, навпаки, властива замкнутість, здатність до самоаналізу. Такі студенти у більшості схильні до песимізму; на заняттях налаштовані на більш поглиблене вивчення творів, але не завжди впевнені в своїх інтерпретаційно-виконавських можливостях. Дуже нерішучі інтроверти у вербальних характеристиках художньо-образного змісту творів. На нашу думку, потрібно частіше підкреслювати їх досягнення та успіхи. До спілкування та визначення вербально-образних характеристик їх доцільно спонукати через аналіз власного виконання творів. Амбіверти — це проміжна група, де спостерігається сполучення ознак як інтровертів, так і екстравертів. У залежності від тих або інших проявів буде відбуватися й спілкування студента з викладачем. При цьому важливими є як залучення студента до активності, так і формування у нього впевненості у власних пізнавальних, художньо-творчих і вольових здібностях. Таким чином, ми вважаємо, що врахування індивідуально-психологічних особливостей, а саме типу темпераменту на заняттях в класі фортепіано позитивно впливає на процес створення власної інтерпретації музичних творів та психологічну підготовку до концертного виступу. А успішність виконання цих завдань сприяє самостійності у подальшій музичній професійній діяльності та виробленні власної моделі навчання. Слід зазначити, що в процесі навчання студенти поступово набувають умінь самостійно керувати процесом опанування музичного твору та підготовки до концертного виступу в залежності від сильних та слабких сторін власного темпераменту.

Вибір форм і засобів індивідуалізації навчання студентів обумовлений попереднім рівнем музично-виконавської підготовки при вступі до ВНЗ. Важливим є не тільки врахування цього рівня підготовки, а й відстеження динаміки професійного руху студента, його фаховий розвиток. Тому наступною умовою індивідуалізації навчання є *визначення рівня та контроль динаміки фахового розвитку студентів з метою коригування форм та засобів роботи над музичним твором*. Адже, від рівня розвиненості виконавських умінь та навичок залежить обсяг часу, який необхідно приділити для засвоєння твору, вибір форм і методів опрацювання музичного твору, створення і втілення виконавської концепції, підготовки до концертного виступу. Визначати рівень підготовки та контролювати позитивні або негативні зміни доцільно за допомогою моніторингу (від англ. monitor - контролювати, перевіряти). В літературі моніторинг визначається як «постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності до бажаного результату» [10]. Така форма спостереження і сьогодні набуває все більшої

актуальності як продуктивна педагогічна діагностично-прогнозувальна технологія. Постійний контроль та відстеження результатів забезпечує прогнозування подальшого розвитку студента.

З метою відстеження рівня розвитку інструментальної (фортепіанної) підготовки студентів на факультеті музичної та хореографічної світи Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського запроваджено контроль результатів виконання програмних вимог навчальних модулів з дисципліни «Основний музичний інструмент», зокрема перевірка розвиненості умінь щодо самостійного опанування музичного твору з вербальною інтерпретацією. Аналіз результатів контролю дозволяє прослідкувати динаміку загально-музичного і виконавського розвитку студентів.

Систематична поточна атестація передбачає завдання із самостійної художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів різноманітних жанрів за наступним алгоритмом (або планом) поетапного опанування музичного твору: дотримання авторського тексту та врахування авторських вказівок; стильова відповідність виконання відповідно до певної епохи, жанру; розкриття в процесі виконання художньо-образного змісту твору; опанування технічних труднощів; виконавчий самоаналіз; вербальна інтерпретація художнього образу твору; знаходження асоціацій з творами інших видів мистецтва (живопису, літератури). Слід зазначити, що ефективність створення власної інтерпретації музичного твору залежить від уміння здійснювати рефлексію. Остання є здатністю мислення до критичного самоаналізу, є видом самопізнання, яким необхідно оволодіти майбутньому фахівцю. Адже вміння аналізувати та критично оцінювати власну інтерпретацію музичного твору є запорукою професійного саморозвитку.

В залежності від рівня музично-виконавської підготовки, студентам I-IV курсів пропонуються до вивчення музичні твори 3-х рівнів складності. Ці твори треба опанувати (в залежності від курсу) за 1 годину чи 2 тижні та презентувати у формі музичного виконання та вербальної інтерпретації. На I курсі додатково на початку семестру проводиться діагностичний зріз щодо виявлення рівня розвиненості умінь самостійного опрацювання музичного твору. Рівень фортепіанної підготовки обумовлює добір репертуару; відстежуються та аналізуються позитивні або негативні результати стосовно розвитку самостійної технічно-пошукової діяльності студента, яка спрямована на осягнення змісту музичного твору. В подальшому навчанні у студентів формується індивідуальна модель роботи над опрацюванням музичного матеріалу, яка за умов розвиненої рефлексії, створює основу для постійного професійного самовдосконалення.

Але, в залежності від рівня фахової підготовки, ми можемо виявити й існуючі недоліки, що виникають на індивідуальних заняттях при доборі музичних творів, які виносяться на залік або екзамен. Тобто, студентам, які володіють високим технічним рівнем, але не зовсім опанували техніку виконання кантілени, пропонують протягом всього навчання переважно віртуозні твори. І, навпаки, студентам зі слабким технічним рівнем, яким краще вдасться кантілена, пропонують для опанування спокійні, одноманітні твори. Безсумнівно, при такому педагогічному підході до вибору репертуару

студенти на концертних виступах демонструють кращі результати. Але такий підхід гальмує професійний розвиток студента. Доцільно враховувати, що на індивідуальних заняттях необхідно не тільки презентувати найбільш розвинені виконавські компетентності студента, а й паралельно з вдосконаленням вже набутих професійних умінь розвивати ті, що розвинені недостатньо. Таким чином, визначення та врахування рівня музично-виконавської підготовки повинно бути спрямоване на досягнення позитивної динаміки фахового розвитку студентів з метою коригування форм та засобів опанування музичним твором.

Наступною умовою, що сприяє здійсненню індивідуалізації навчання, ми вважаємо *визначення виконавсько-домінантних умінь студента в процесі опанування фаховими дисциплінами з метою визначення шляхів для самостійного подолання технічно-виконавських складнощів та осмислення художньо-образного змісту музичного твору*. На нашу думку, виявлення професійного рівня підготовки студента з основних виконавських дисциплін (фортепіано, диригування, постановка голосу), визначення і використання виконавсько-домінантних вмінь позитивно впливає на процес здійснення індивідуалізації навчання.

Ми постійно стикаємось з різноманітними доміантними станами. Теорія доміаннти (по О.О.Ухтомському) – це теорія, яка розглядає цілеспрямовану поведінку людини, його діяльність як результат прояву активності доміаннти. Завдяки роботі мозку щодо створення доміаннти, численні збудження зводяться і спрямовуються на досягнення однієї мети та одного результату. О.О. Ухтомський вважав, що у доміаннти є два «кінці». Перший – «внутрішній» – результат задоволення певної потреби, другий – «зовнішній» – є результатом примусового витіснення панівної доміаннти іншою, більш сильною, більш важливою і актуальною на певний момент. Доміанту у контексті професійної діяльності ми розглядаємо як провідний, більш успішний вид виконавської діяльності (інструментальної, вокальної, диригентсько-хорової), який в подальшому можна проектувати на досягнення музичних творів через фортепіанне виконання з метою вдосконалення технологічних умінь.

Визначення доміантних умінь здійснюється під час педагогічного спостереження за студентами на індивідуальних заняттях з фортепіано, під час педагогічної практики, в процесі опитування викладачів з інших виконавських дисциплін з метою виявлення рівня розвиненості спеціальних умінь студентів у цих галузях. Аналіз отриманих даних дозволяє у подальшому використовувати доміантні вміння в процесі фортепіанної підготовки. Наприклад, більш точно відчутти виразність твору – інтонаційні акценти, фразування, гнучкість – дозволяє метод вокалізації. Але співати слід всю фразу (тобто, музичну думку цілком), а не окремі звуки. Процесу оволодіння технікою виконання на фортепіано різноманітних штрихів (*legato*, *staccato*) може значно допомогти співставлення таких штрихів із диригентськими жестами. Наприклад, пластичні, гнучкі рухи руки допомагають досягнути динамічного та алогічного нюансування у виконанні, що має важливе значення для співучої гри *legato* та виразності. Багато труднощів у студентів виникають з творами, де у партіях лівої і правої руки «штрихові побудови»

відрізняються. Деяким студентам, які мають недостатню підготовку з фортепіано, але добру хормейстерську підготовку, значно допоможе досягнути результатів у грі на інструменті попереднє диригування твору.

За допомогою визначення доміантних умінь, на наш погляд, можливе формування і музично-виконавського артистизму, емоційності виконання.

Практика показує, що перші публічні виступи студентів дуже «скуті» у емоційному плані. Не завжди це пов'язано з недостатньою емоційністю особистості. Деяким студентам простіше емоційно продиригувати чи проспівати музичний твір ніж його виконати на інструменті, що зумовлено недостатнім рівнем розвитку фортепіанно-виконавської техніки та обмеженим концертно-виконавським досвідом. Крім того, спів чи диригування фортепіанного твору (або фрагменту) з наступним проектуванням на інструментальне виконання оптимізує процес формування виконавської самостійності і стає особистісним придбанням.

Одже, для формування різноманітних фортепіанних навичок ми припускаємо доцільним визначення і проєціювання виконавсько-доміантних умінь студентів, надбаних в процесі опанування інших фахових дисциплін (диригування, постановка голосу). Така компенсаторність закладає позитивні перспективи подальшої якісної інструментально-виконавської роботи та пошук ефективних методів, спрямованих на самостійне подолання власних технічних недоліків.

Таким чином, процес індивідуалізації навчання у фортепіанній підготовці буде відбуватися ефективно, якщо забезпечити наступні педагогічні умови: побудова педагогічної взаємодії на основі виявлення і врахування індивідуально-психологічних особливостей студента (характеру, типу темпераменту, спеціальних здатностей, обдарованості); визначення рівня та контроль динаміки фахового розвитку студентів з метою коригування форм та засобів роботи над музичним твором; визначення виконавсько-доміантних умінь студента в процесі опанування фаховими дисциплінами з метою визначення шляхів для самостійного подолання технічно-виконавських складнощів та осмислення художньо-образного змісту музичного твору.

За такої організації індивідуальних занять з основного музичного інструменту у студента розвиваються такі якості як самостійність, ініціативність, творчість. Індивідуалізація навчання дає можливість не тільки наповнити новими змістом і формами процес професійної музичної підготовки, але і впливає на саморозвиток, самореалізацію особистості, готує студентів до самоосвітньої діяльності, що є необхідною якістю майбутнього вчителя музики.

Однак, складність і багатоаспектність проблеми індивідуалізації навчання не вичерпується розглянутим колом питань. Зокрема, подальшої розробки потребує педагогічна технологія «діалогу культур» як методу індивідуалізації навчання.

Література

1. Володько В.М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз / В.М. Володько // Педагогіка і психологія. - 1997. - №4. - С. 9-17.

2. Весна Е.Б. Социализация и индивидуализация. Закономерности и механизмы : [монографія] / Е. Б. Весна. – Москва; Петропавловск-Камчатский, 1997. - 200 с.

3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.

4. Карпова Е.Е. Теоретичні засади індивідуалізації професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах заочного навчання у вищому навчальному закладі: моногр. / Е.Е.Карпова, В.В.Нестеренко. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2012. – 196 с.

5. Кирсанов А.А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема / Кирсанов А.А. - Казань : Изд-во КГУ, 1982. - 224 с.

6. Ляшенко О.Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики: Автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.04 / О.Д. Ляшенко. - К., 2001. - 15 с.

7. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры / Нейгауз Г.Г. - М. : Музгиз, 1961. – 320 с.

8. Остапенко А.А. Моделирование многомерной педагогической реальности: теория и технологии / А.А.Остапенко. – М. : Народное образование : НИИ школьных технологий, 2005. – 384 с.

9. Словник сучасної української мови [уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел]. - К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003.

10. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. - М. : Педагогика, 1990. - 192 с.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE MUSIC TEACHERS TRAINING INDIVIDUALIZATION

Mamykina Angelina

Abstract. *The article deals with the problem of individualization of teaching in the process of piano training.*

In terms of modern higher education there is a need for teaching process individualization, its adjustment for every student considering his/her personal psychological peculiarities, professional qualities, abilities, intentions of professional competence, and his/her creative potential. The implementation of individualization principles into the training process will contribute to the professional development and self-development of future Music teachers. That is why individualization of training is one of urgent issues of pedagogical education.

The analysis of scientific literature on this problem allows to give a definition of the term “ individualization of teaching in the process of piano training” , which is considered as the process of formation and self-development of a personality, which promotes full realization of technical and creative potential of a future specialist and sets him/her for the further self-education.

It has been revealed that the following pedagogical conditions contribute to the efficient realization of the individualization of teaching in terms of piano training: pedagogical interaction based on the

consideration of students' individual psychological peculiarities (character, temperament, special abilities, talent, giftedness); determination of the level and control over the dynamics of students' professional development with the aim of correcting forms and methods of work with a musical composition; revealing of students' predominant performing abilities in the process of mastering special subjects in order to determine ways for independent overcoming of technical and performing difficulties and barriers, considering the artistic content of a musical composition.

The complexity and multidimensionality of the problem of training individualization cannot be completely revealed only by the determined issues. In particular, the development of the technology of organizing professional individualization in the process of future Music teachers training needs further consideration and investigation.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ ВИКЛАДАЧАМИ ВИШІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 159.942.5

Лаврова М.Г.

У статті розглянуто особливості переживання стресу викладачами вишів в умовах трансформації системи вищої освіти. Наведено та проаналізовано динаміку виникнення і розвиток стресу від факторів професійної діяльності викладачів. Автором розроблено комплекс психодіагностичних методик, який дозволив провести цілісне дослідження об'єктивних причин, особливостей суб'єктивного образу професійних утруднень, пов'язаних з трансформаціями у системі вищої освіти, специфіки синдромів поточних стресових станів і негативних психологічних наслідків стресу в діяльності викладачів вишів.

У дослідженні брали участь викладачі ОНУ імені І.І.Мечникова різного фаху. Загальна кількість респондентів встановлює 46 викладачів кандидатів та докторів наук віком від 30 до 60 років. Наведена вибірка була розділена на 2 групи за критерієм стажу роботи в вищій школі. У першу групу входили респонденти зі стажем роботи від 5-ти до 10-ти років; у другу групу – викладачі вишів зі стажем роботи від 10-ти до 30-ти років.

Аналіз результатів дослідження показав, що основними показниками динаміки виникнення і розвиток стресу являються як суб'єктивні так і об'єктивні чинники. Висока суб'єктивна значущість педагогічної діяльності і висока мотиваційна включеність педагогів в роботу є причинами розвитку виражених станів стресу, гострого стомлення і ознак психічного виснаження. Умови реалізації та змістовні особливості діяльності викладачів обумовлюють прояви початкового ступеня хронічного стомлення в даній групі педагогів. Такими змінами виступають саме умови трансформації системи вищої освіти. Найсильнішим проявом